

usum, quem alias servatum vidi in quadam insigni Urbis Ecclesia a Presbyteris, qui se doctos jactant et sacerorum rituum servatores, jam merito improbarunt praeter *Bauldryum*, *Sarnellus* tom. 7. Epist. Ecclesiastic., et *Macrus* in Hierolex. verb. Benedictio. "Miror autem adhuc erroneum illum obtinuisse morem in insigni aliqua Urbis Ecclesia, dum *Catalanus* scribebat, postquam S. R. C. in *Sabinae die 5. Februarii 1639* ad Dubium: „Quando sit danda benedictio cum SSmo. Sacramento, an in fine hymni *Pange lingua*, an quando pervenit ad versiculum“, sit et benedictio? responderat: *In fine hymni*; cave tamen ne materialiter accipias verba Decreti et in alterum incurras errorem, ut credas, absoluto hymno immediate dandam esse benedictionem. Sensus namque est, ut servetur praescriptum *Caeremonialis et Ritualis* de benedictione elargienda expletis *Hymno, versiculis et Oratione*. Dixi, nimis crassum errorem ac omnino damnandum; nam, ut verbis utar *Macri loc. cit.*, „notantur imprudentiae (cur non etiam crassae et supinae ignorantiae?) Sacerdotes, qui ad benedicendum populum cum Eucharistiae Sacramento, expectant id agere, quando nempe Chorus cantat verba hymni: *sit et benedictio*, nam sensus illius verbi *benedictio* non refertur ad nos seu populum, sed ad SSmam. Triadem, ubi benedictio laudem proprie sonat et sic ridicule populus loco Trinitatis sub illis verbis benedicatur.“

22. Alter invaluerat abusus (et utinam ita esset sublatus, ut in aliqua adhuc Ecclesia non vigeret!) imperitiendi duplicem benedictionem in Monialium Ecclesiis; alteram nempe versus Chorum seu Ecclesiam interiorem Monialium, alteram versus populum. Praeterquamquod hujusmodi mos adversatur: „Ritualis Romani dispositioni,

per quam Sacerdoti unicam benedictionem impartiri conceditur, cujusdam diffidentiae signum demonstrat, ac si benedictio eadem, qua populus in exteriori Ecclesia degens benedicatur, non se extendat ad aliam partem internam ejusdem Ecclesiae et manus Dei sit abbreviata.“ Ita *Baruffaldus ad Rituale Romanum tit. 80. num. 77.* videndus etiam *Cavalerius tom. 4. cap. 9. Decret. 7.* Quamobrem S. R. C. sub die 16. Maji 1744 in *Imolen.* ad dubium: „An liceat Patribus Carmelitis ingredi Ecclesiam Monialium et ibidem benedictionem impartiri eisdem Monialibus et deinde populo?“ respondit: „Licere Patribus Carmelitis ingredi Ecclesiam Monialium, accedente consensu Episcopi ibique impertiendam esse unicam benedictionem Monialibus.“ Sed quoniam abusus nihilominus gliscebatur in dies multoque reperiebatur fautores, qui illum totis viribus tueri et sustinere nitebantur, eadem S. R. Congr. generali Decreto a san. mem. *Pio VI.* confirmato: „Ad hanc reprehensibilem et a sacris ritibus et Ecclesiae praxi deviam consuetudinem radicitus convellendam, praesenti generali Decreto districte prohibet, illam in posterum observari, etiamsi diuturno et memorabili tempore ac usu convaluerit, ac praecipit, ut Sacerdos sacram illam exercens functionem in quibusvis Ecclesiis Monialium, ubique locorum erectis cujusvis sint Ordinis et Instituti (omissa speciali et separata Monialium benedictione), unicam tantum cum eodem SSmo. Sacramento benedictionem interessenti populo elargiatur“ (*die 11. Decembris 1773*). Huic Decreto quis est, qui adquiescere non debeat?

23. Heic loci altera se offert discutienda quaestio: *num scilicet Thuriferarius, dum Sacerdos benedicat populum, debeat incensare Sacramentum?* Silentium, quod tenent *Caeremoniale,*

Rituale, Instructio Clementina et Auctores fere omnes, qui ceteroqui nihil omiserunt de iis, quae in sacra hac actione servanda sunt, plane suadet hanc incensationem esse omittendam, nihilominus *Cavalerius ibidem Decr. 7. num. 7.* et *Tetamus*, qui eum sequitur, in *Appendic. cap. 3. art. 6. num. 45. et 48. in fin.* innixi quodam Decreto, quod dicunt *Romae datum 16. Martii 1746*, et *Rubrica Missalis tit. 13*, existimant faciendam esse vel saltem in arbitrio relinqui. Videtur tamen magis congruere contrariam sententiam consecutaneam silentio *Caeremonialis, Ritualis et Instructionis*. Cur enim in his, licet enumerentur ritus et caeremoniae omnes servandae, de hac una ne verbum quidem fit? Non alia est ratio, nisi quia locum habere nequit. Si quaeris: cur? Dicam: quia dignior, id est Sacerdos, jam Sacramentum thurificavit, nec inferior debet postea thurificationem iterare. Dum benedicatur populus, supplet vices incensi bonus adorationis odor. Nec me commovent assertum Decretum et *Missalis Rubrica*. Nam ad illud quod attinet, jam supra notavi decretum illud non reperiri in *Regestis Sac. Rit. Congreg.* ac penitus ignorari, a qua Congregatione vel cujus auctoritate datum fuerit, et forte nil aliud est, nisi privatum responsum ad consultationem factam alicui *Rubricarum perito*, qui potius variam Ecclesiarum consuetudinem attendens, quam rationum vim, respondit: „Servari posse alterutrum.“ Quod vero spectat *Rubricam Missalis*, longe diversa militat ratio. Ideo enim *Rubrica* praescribit in Missa solemniter Thuriferarius genuflexus in cornu Epistolae ter incensat Hostiam, cum elevatur, et similiter Calicem, posito incenso in thuribulo absque benedictione, tum quia unica haec est incensatio, quae ad Sacramentum adolendum fit in Missa

solemni, tum quia alius non est Thuriferario dignior, qui eo fungatur munere; nam Sacerdos celebrat, Diaconus ei assistit, Subdiaconus impeditus est Patena, Caeremoniarum invigilat, ut quisque suo fungatur officio. Id adeo verum est, ut in Missa defunctorum, cum dignior Thuriferario Subdiaconus non sit expeditus, Sacramentum incensat, jubente *Rubrica*: Subdiaconus non tenet Patenam post Celebrantem, sed tempore elevationis Sacramenti in cornu Epistolae illud incensat; contra vero dum benedicendus est populus cum Sacramento, curnam iteranda erit thurificatio per Acolythum, si jam ab omnium in ea actione ministrantium dignissimo, Celebrante scilicet, peracta fuerat? Si has rationes parvi fieri oportere existimas, haud contemnendum censeas Librorum ritualium silentium, qui certe hanc thurificationem demandassent, quemadmodum jusserunt fieri ad Hymni cantum ante Orationem. Haec dixi, ne, quid magis congruum mihi videtur, praeterirem; caeterum absit, ut velim turbas movere ac damnare consuetudinem, quae, licet minus conveniat, ritus tamen substantiam non laedit. Cum autem eadem consuetudo in bene multis Ecclesiis oblineat, difficilimum esset eandem penitus eliminare.

24. Tandem praecipit *Instructio*: „L' Ostia consecrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente; et per hoc (notat *Cavalerius* ad hunc locum) docemur, eam neque integram, neque in partes sectam fidelibus posse distribui, et per hoc confirmationem recipit Decretum aliud, quod a nobis alibi exponitur (scilicet *tom. 4. cap. 4. Decret. 2.*); assumi denique praecipitur: „o in quella mattina, o nella seguente“, ad praecavendum periculum corruptionis, quod si absit, nil vetat

diutius custodiri, dummodo brevi altera expositio facienda sit. Verumtamen non hae tantummodo rationes sunt, propter quas, juxta sanctionis praescriptum, consumi debet Hostia vel in Missa celebranda immediate post repositionem vel saltem in altera ex Missis postera die legendis; sed et alia est, cum enim expositio fiat quandoque in Ecclesiis Confraternitatum aut in aliis, in quibus vetitum est retineri Augustissimum Sacramentum; expediens erat, ut hanc regulam poneret *Instructio*, ne, sub praetextu expositionis vel demandatae vel permissae, indebitum jus Ecclesiae illae sibi asserebant et usurparent. Ideo *Sac. Rit. Congregatio* Confraternitati S. Sebastiani Terrae Curtii, quae consuevit exponere SSimum Sacramentum occasione quadraginta horarum, indulgit *ejus retentionem usque ad sequentem diem*. Propterea eadem *Sac. Congreg.* respondit in *Nicien. 7. Septembris 1658*, in Oratorio Confraternitatis posse Sacramentum exponi: „requisita tamen licentia Episcopi quoad expositionem; Tabernaculum vero in eorum Altari retineri non licere.“ Quod intelligendum est de Tabernaculo stabili, non autem de provisorio et mobili. Nam si indultum sit expositionem fieri; retineatur necesse est Tabernaculum, in quo, data benedictione, reponatur Sacramentum, donec Missa celebretur, in qua a Sacerdote consumi debet.

§. XXXII.

»Nel tempo, che durerà l' Orazione medesima, si proibisce espressamente »il predicare, ma volendo fare dopo »li Vespri qualche breve sermone »per eccitare li fedeli alla devozione »verso il SSmo. Sacramento, si dovrà »prendere la licenza e benedizione da »Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente, anche nelle Chiese de' Re-

»golari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell' esposizione »di quarant' ore, ma in qualsivoglia »altra esposizione, quale licenza si »darà in scriptis. Quello poi dovrà »sermoneggiare, sarà almeno costituito »nell' Ordine Diaconale, e sermoneggerà con la Cotta, benchè sia Regolare, ma senza la stola, ed a capo »scoperto vicino all' Altare, dove sta »esposto il Santissimo, ed in un sito, »che non obblighi li circostanti a fare »atti d' irriverenza con voltare le spalle »al SSmo. Sacramento.«

1. Paucis verbis plura circa eandem rem haec sanctio jubet. Declarat principio per modum regulae, quod non licet in solemnibus expositionibus quadraginta horarum conciones ad populum haberi; permittit nihilominus breve aliquod colloquium, non de mane, sed vespertinis horis absolutis, excitandi causa adstantes ad devotionem erga tantum Charitatis Mysterium. Id tamen non in arbitrio relinquatur, sed additur necessaria conditio de obtinenda prius licentia vel ab Emo. Vicario vel ab ejus Vicesgerente, quae quidem licentia non valet oretenus data, sed scripto tradenda est, ne piis fraudibus locus relinquatur, utque Ecclesiarum Praesides de facultate concessa non aequivocum habeant documentum. Quae sane conditio communis respectu est Ecclesiis extra Urbem, cum non liceat concionari, nisi prius obtenta ab Episcopo venia. Hinc locorum Ordinarii, non ratione Instructionis, sed sacrorum canonum vi, animadvertere debent, num conveniat hujusmodi licentiam impartiri et quatenus concedant, simul praescribant modum, ne quid obsequium Sacramento debitum depereat. Stricte loquor de expositione quadraginta horarum, cujus institutum cum sit adoratio perpetua, haec non patitur, ut concionibus populus ad alia distrahatur. Ideo

brevia illa solummodo permittuntur colloquia, quae in eundem finem diriguntur et idem servant objectum. Equidem Romae regula adamussim servatur, nec, quod sciam, ulla est Ecclesia, in qua tempore expositionis hujusmodi colloquia habeantur. Optandum, ut in simili circumstantia idem ubique servetur.

2. Praescriptum extenditur ad Ecclesias quoque Regularium aut quocumque modo privilegiatas, quarum specialibus exemptionibus et indultis hac in parte lex derogat, quae tamen lex in hac specie ad Urbis Ecclesias tantummodo limitatur. Quid ergo extra Romam? Succedunt Ordinarii locorum, sed stant integra privilegia, si quae Apostolica auctoritate alicui reperiantur concessa. Quoad Regulares vero servanda sunt Tridentini Concilii Sess. 5. cap. 2. Decreta, ita ut, si extra Ecclesias suorum Ordinum conciones ad populum habere debeant, non aliter hoc fungi munere poterunt, nisi obtenta licentia ab Episcopo; quatenus vero id in ipsorum Ecclesiis praestandum sit, sola indigent benedictione. Patet hinc, quod si locorum Ordinarii opportunum ducant, ne in Ecclesiis pleno jure sibi subjectis et non exemptis conciones habeantur tempore expositionis, possunt denegare licentiam etiam Regularibus; sed etiam possunt quoad ipsas Regularium Ecclesias saltem indirecte. Quum enim nec a Regularibus in propriis Ecclesiis fieri queat sine licentia Episcopi, is potest, dum licentiam impartitur, etiam praescribere modum et quasdam servandas regulas; idcirco et praecipere, ne, durante expositione, conciones habeantur.

3. Quoad Urbem vero lex non limitatur ad solas expositiones quadraginta horarum, sed generatim comprehendit quascumque alias, ita ut nemini liceat

in his concionari ad populum, nisi habita prius ab Emo. Vicario vel ejus vicesgerente licentia et alterutrius benedictione. Erit forte quis, qui, cum legat in Instructione: „Volendo fare dopo li Vespri qualche breve sermone per eccitare i fedeli alla devozione verso il SSmo. Sacramento“, ita accipiendam regulam hanc existimet, ut et etiam in his minus solemnibus expositionibus non liceat matutinis horis conciones haberi et harum subjectum versandum semper fore circa Sacramentum. Non hic est sensus Instructionis, quae in prima sanctionis parte disponit solummodo de concionibus ex Superiorum venia quandoque permissis in expositione quadraginta horarum, quae habendae sunt post Vesperas et versari circa subjectum, quod magis congruit tempori et circumstantiae, quam circa quidquam aliud, siquidem in ea non tam attendi debet sola Sacramenti expositio, quam institutum ejusdem, causa et finis. Ad alias expositiones quod attinet, diversa est ratio: haud *Instructio* jubet, ne conciones haberi possint matutinis horis, nec praescribit, quod esse debeat concionum subjectum, sed solummodo praecipit, ne habeantur, nisi obtenta licentia et benedictione.

4. Et revera in Urbis Ecclesiis perquam frequentes hujusmodi expositiones sunt, nullaque est dies, quae iisdem careat. In his plerumque habentur conciones, quae tamen ad Sacramentum non pertinent, sed versantur circa alia objecta, quae circumstantiis magis convenire videntur. In festivitatibus Deiparae et Sanctorum, in praeparatione ad easdem, novemdialibus vel triduanis precibus institutis, nonne haberi poterunt sermones de eorum laudibus, unde ad virtutes imitandas excitentur? Si expositio fiat ad postulandum divinum auxilium in Christianae Reipublicae necessitatibus, ad

avertenda flagella, quibus propter peccata merito affligimur, si ad gratiarum actiones Deo reddendas pro acceptis beneficiis, si ad suffragandas defunctorum animas: nonne maxime convenit, ut, si quae permittantur conciones, fiant juxta exigentiam casuum, rerum et circumstantiarum, respondeantque fini, propter quam sacra illa functio peragitur?

5. Si qui vero ad hujusmodi habenda colloquia ex Praesidum venia assumantur, eos *vel Sacerdotes vel saltem Diaconatus* Ordine insignitos esse jubet Instructio, ac insuper in hoc obeundo munere *superpelliceo* uti debere, etiamsi ex Regularibus Ordinibus sint tam in propriis quam in alienis Ecclesiis: *Stolam vero adhibere aequae omnibus vetitum est.* Non est, cur quaeram hinc loci causam, quare Instructio saltem Diaconatus Ordinem in iis requirat, qui, ut hoc fungantur officio, selinguntur; aut alteram quaestionem discutiendam mihi proponam: num Clericis in minoribus constitutis quandoque liceat praedicare, praesertim si ad aliquod ex Regularibus Institutis, quae pluribus gaudent privilegiis, pertinerent? Si de his dissererem, extra chorum canerem. Quidquid sit de jure, de regulis generalibus, de Episcoporum facultatibus, de privilegiis Ordinum regularium, de limitationibus etc., in nostro rerum themate lex peculiaris attendenda est, quae municipalis est quoad Urbem et secumfert obligationem relate tantummodo ad conciones habendas occasione Orationis quadraginta horarum. Ad hanc igitur omnes utriusque Cleri tenentur. Eadem vim habent aliae duae conditiones appositae de superpelliceo adhibendo sine stola e collo pendente.

6. Quamquam vero in *Urbe* relate ad alias expositiones aliasque Ecclesiasticas functiones, in quibus Ecclesiae institutum, Missalis et Ritualis Rubricae

stolam adhiberi non jubent, ejus usus sit interdictus, ob eas, quas supra attulimus, rationes: alibi tamen extra Urbem scilicet, ubi eam adhibendi in concionibus invaluit usus, etiamsi conciones habeantur coram Sacramento aut patente aut velo obducto, poterunt concionatores ab hujusmodi more non declinare, tum quia lex municipalis est, tum quia in hac Instructionis sanctione ejusdem usus non interdicitur ratione Sacramenti expositi, sed ob longe diversum motivum, qui, peculiaris cum sit pro Urbe tantum, omnes alias conciones universim complectitur. Quoad vero superpelliceum lex Instructionis religiose servanda est etiam a Regularibus, si quandoque iisdem, durante oratione quadraginta horarum, concionari permittatur. Quod si sermo sit de aliis concionibus, quae frequenter in una alterave Urbis Ecclesia habentur, Sacramento exposito, eadem lex non obligat Regulares, qui in proprio sui Ordinis habitu eo funguntur munere: propterea extra Urbem ita poterunt etiam in Oratione quadraginta horarum. Siquidem proprium est Regularium, ut distinguantur a Clero saeculari (extra Sacramenta et alias ecclesiasticas functiones, in quibus Rituale superpelliceum omnino exigit) eum non adhibere: ideo in Processionibus proprio ordinario habitu induti incedunt. Quod vero magis est Caeremoniale Episcoporum, agens de Regulari sermocinante ante Episcopum *lib. 1. cap. 22.* hanc ponit regulam: „Si autem fuerit Regularis, erit in habitu ab ipso deferri solito in concionando“, qui est proprius et ordinarius Instituti. Perperam autem et nescio quo jure, *Cavalerius tom. IV. cap. 7. decr. 29. num. 5.* loco verborum, quae de Caeremoniali sunt recitata, sequenti utitur lectione: „Si autem fuerit Clericus regularis, erit in habitu suae Religionis.“ Perperam dixi

nam plures diversasque Caeremonialis editiones consului, neque in ulla ea verba legi, cum Caeremonialis Rubrica agat de Religiosis ex Ordinibus monasticis aut mendicantibus, non autem de Clericis Regularibus, qui, cum habitu non distinguantur a Clericis saecularibus, possunt, imo debent, in concionibus habendis uti superpelliceo, ideo *Catalanus* ad eum locum apte notat: „Sacerdos simplex ex Clericis tam saecularibus quam regularibus . . . superpelliceo et stola utatur . . . si autem sermonem habiturus Regularis fuerit, id est ex Ordine monastico vel mendicantium habitu suae religionis tunc utetur deferri solito in concionando.“ Longe clarior est Rubrica Caeremonialis Romani Augustini Patritii, nomine Marcelli Coreyrensis evulgati, quae, agens *de habitu sermonem habituri lib. 3. cap. 8. tit. 3,* hanc ponit regulam: „Ille, qui orat . . . in Capella si est Episcopus vel Abbas, cum pluviali orat . . . si est inferioris Ordinis, et in Capella portat Cappam vel Rochettum cum illis orat; si non portat Rochettum, tunc oraturus assumit Cappam tantum sine Rochetto . . . Mendicantes et alii Religiosi orant in suo habitu, et *tit. 4. cap. 5:* Religiosi non Praelati orant in suo habitu“, nec alia est regula, quae habetur in Caeremoniali Paridis *Crassi lib. 1. cap. 40:* „et si illum (sermonem scilicet coram Episcopo) facturus sit Clericus saecularis, tunc indutus cotta, si autem Religiosus, in suo habitu quotidiano.“ Ex his igitur patet, Monachos et Religiosos mendicantes superpelliceo uti debere dumtaxat, si Romae concionaturi sint coram Sacramento exposito pro Oratione quadraginta horarum ex peculiari lege Clementinae Instructionis.

7. Prosequitur Instructio: „sermonem neggerà a *capo scoperto.*“ Id autem non unam respicit Orationem quadraginta horarum, neque ad solas Urbis

Ecclesias tantummodo fertur, sed commune est omnibus expositionibus Sacramenti et ubique servandum; non enim fieri debet, quia peculiaris haec jubet Instructio, sed omnino oportet, quia ita exigit functionis et Mysteriorum sanctitatis. Si contrarius alibi invaluerit abusus, Praesulum studio eliminandus est, quin ad eum tuendum et honestandum valeant consuetudo et immemorialis temporis lapsus. Idcirco S. R. C. in *Ilerden. die 28. Aprilis 1607* edixit: „Nullo modo convenire, ut caput tegant Concionatores, quando praedicant vel sermonem habent in Ecclesia, ubi super Altare SSimum. Sacramentum in Tabernaculo crystallino publice, ut a Christifidelibus veneretur, exponitur, prout fieri solet infra octavam solemnitatis SSmi. Corporis Christi et quando per annum Oratio continua quadraginta horarum indicitur, sed eos semper capite detecto, dum concionem habent coram Sacramento, stare debere“, et in *Giennen. 9. Decembris 1628:* „Indecens omnino esse ante Sacramentum publice expositum concionem vel sermonem habere, capite cooperto, consuetudinemque contrariam non esse consuetudinem, sed abusum tollendum et eliminandum, prout omnino tolli et prohiberi mandavit: „ac tandem in *Belgica die 16. Februarii 1630* generale edidit Decretum, cujus tenor est: „Ad tollendam indecentiam aliquibus in locis jamdiu introductam concionandi vel sermonem habendi ante SSimum. Eucharistiae Sacramentum publice expositum capite cooperto, prohibuit in posterum et vetuit, neminem concionari vel sermonem habere ante Augustissimum Eucharistiae Sacramentum publice expositum, nisi capite detecto, non obstante quacumque consuetudine, quam abusum esse declaravit. Et ita ab omnibus, etiam speciali nota dignis,

ubique terrarum servari mandavit. Convenit Rubrica Caeremonialis Episcoporum, quae *lib. 2. cap. 23*, decens esse, ait, ut, qui horas canonicas persolvunt, nec sedeant nec caput operiant, verum humanae infirmitatis rationem habens, permittit, ut sedeant, ne diu stantes nimis defatigentur; praecipit tamen, ut saltem non omitant, in signum reverentiae, detecto capite assistere. Unde colligimus, quandoque permissum esse coram Sacramento exposito sedere, nunquam vero cooperto capite assistere. Quod si ab omnibus est religiose servandum, multo magis erit ab illis, qui coram Sacramento vel conciones habent vel devota colloquia.

8. Numquid autem hujusmodi lex nullam unquam limitationem aut moderationem admittit? discrimine est opus. Vel enim conciones habentur coram Sacramento *publice exposito et detecto*; et lex universalis est et ubique servanda, vel agitur de Sacramento utique publicae venerationi exposito, sed *aliquo modo operto*, et rursus est distinguendum. Aut *subtile velum* impositum Ostensorio non omnino Sacram Hostiam abscondit, ut plerumque accidit, dum expositio fit pro aliquo Infirmo aut *velum ex crassiori panno* apponitur ante thronum, ita ut nec Ostensorium adstantibus pateat. In primo casu haud licet bireto caput operire, quia revera Sacramentum, etsi velatum, non omnino absconditur, in altera vero specie aut dedecere videtur cum Concionatori, tum aliis, si qui adstant de Clero, pileolo aut bireto uti ad operiendum caput. Etenim in expositionibus, quae non ex praecepto, sed ex voluntate fiunt, aut ratione Instituti aut devotio- nis ergo, saepenumero conciones habentur et mos invaluit, ut interea ante thronum apponatur velum, quo Sacramentum tegatur. Id cum fit, est

quodammodo reconditum ac propterea nonnulla admitti ac tollerari possunt, quae non licent vel saltem dedecent, dum patet discoopertum. Dixi *nonnulla*, quia, cum reapse Sacramentum in throno resideat expositum, licet velatum, ejusdem solemnem praesentia exigit, ut non consideretur plane reconditum; unde abstinendum saltem ab iis, quae cum debita reverentia non componuntur; cujusmodi sunt, eidem directe terga vertere aut pileis et galeris caput tegere (ubi mos viget operiendi caput tempore concionum) et id genus alia. Licet tamen est sedere, nec dedecet adhiberi biretum ad operiendum caput tam a Concionatore quam ab adstante Clero; quamvis majoris obsequii argumentum esset, caput nullo modo tegere. Hinc autem nulla notanda censura est consuetudo habendi conciones, quae magis congruunt circumstantiis, Sacramento velamine tecto ac sedente populo, sed nullatenus sedere populo permittendum esset, si conciones haberentur coram Sacramento nullo velamine tecto. Atque en alia ratio, propter quam in Oratione quadraginta horarum vel nullae omnino habendae sunt conciones vel quambrevissimae, quibus excitetur circumstantium devotio ad Sacramenti venerationem. Non enim, ea durante, licet ante thronum velum apponere, quo Sacramenti abscondatur aspectus, et vetitum est populo scamnis aut sedibus uti, quum omnes ante conspectum Domini genuflexi manere debeant. Quamobrem, si hujusmodi permittantur colloquia, haec respondere debent cum reali Eucharistiae praesentiae, tum religioni adstantium adorationi etiam corporis compositione incumbentium; sed etiam consulendum est aliquorum infirmitati, ne proluxa nimis Concionatorum oratione diu permanere genuflexi cogantur.

9. Sed illud, unde tantisper disces-

simus, repetendum est. Licere diximus tam Concionatori quam Clero caput operire bireto, si appositum velum sacrum Ostensorium abscondat, et jure diximus, nedum quia ita fert non reprobanda universalis consuetudo, verum etiam, quia ita nuperrime decretum fuit a S. R. C. *in Bracharen. sub die 10. Septembris 1796*. Nam proposito Dubio: „An Chorus, dum recitat horas canonicas ante SSmm. Sacramentum velo tectum in loco eminenti, sedere et tegere caput cum bireto valeat vel stare debeat nudo capite, quasi esset sine velo?“ respondit: „Poterit Clerus sedere, tecto etiam capite cum bireto, sed laudandus esset, si sederet, detecto capite.“ Igitur si Clerus laudandus est, si sedeat sine bireto ob reverentiam debitam Sacramento, licet in Ostensorio velato, in legem non peccabunt Concionatores et Clerus, si pileolo vel bireto caput tegant, quamvis minus laudabiliter se gerant. Talis est Decreti sensus, quo majoris decentiae consulitur, non praeceptum imponitur; imo licere dicitur, quod etsi minus deceat, haud tamen indecens et improbandum est. Audiendus hac de re *Cavalerius tom. 4. cap. 7. Decret. 29. num. 9*: „opportunos admodum est nonnullarum Ecclesiarum usus, quae, ut irreverentias quaslibet amoveant concionis tempore, velum quoddam apponunt ante Sacramentum, unde nonnulla admitti, seu tolerari possunt, quae minus licent, dum patet discoopertum. . . . Iisdem igitur licitum erit sedere et tam Concionator et Clerus Sacerdotali bireto uti poterit aut parvo pileolo.“ Verum tamen haec indulgentia nimis ab eodem extendi videtur, quum prosequatur: „et ita dictum sit etiam pro expositionibus, in quibus exponitur Pyxis aut Sacramentum ab initio velatum.“ Siquidem dum Pyxis Sacramentum continens aperto Tabernaculi

ostiolo, patet et Ostensorium non omnino absconditur, non esse a regula declinandum supra notatum est, quia in utroque casu Sacramentum circumstantium oculis nullimode vel non omnino conspici possit. Contra vero, dum crassioris panni velamen, quod Ostensorium undique tegat, ante thronum apponitur, haberi perinde debet, ac si Sacramentum clausum lateret in Tabernaculo.

10. Cavendum praeterea est, ne, dum brevibus illa colloquia habentur coram Sacramento patenter exposito, populo indirecte praebetur occasio declinandi ab obsequio Sacrae debito Eucharistiae. Idcirco vult sanctio, ut, si *brevis* aliqua concio permittatur tempore Orationis quadraginta horarum aut in aliis expositionibus, juxta morem fiat, locus pro Concionatore sit: „vicino all'Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in un sito, che non obblighi gli ascoltanti a fare atti d'irriverenza con voltare le spalle al Sacramento.“ Hoc enim pacto vindicatur Sacramentum ab actibus, qui forte committi possent contra religionem et cultum ei debitum, si locus pro Concionatore paratus procul ab Altari distaret. Quamquam in hoc dari certa regula nequit; diversa Ecclesiarum structura, varia Presbyterii forma, amplitudo, angustia non eundem exigunt modum; illud autem firmum manet, quod ille seligatur locus, qui sit magis aptus ad finem, qui est, ut irreverentiae actus evitentur.

11. Vult *Cavalerius*, quod si alius desit idoneus locus: „Concio *satius fiat ex latere Altaris expositionis*, ubi concionandum esset a Celebrante, quando intra Missam praedicari debet, docet *Gavantus part. 2. tit. 14. num. 11*, ubi et ritum declarat: si concionandum sit a Celebrante, quando intra Missam praedicare debet, fiat ab eo stante a cornu Evangelii et, aperto

capite, Ministri ad dexteram stabunt a cornu Evangelii.“ Ego vero non video casum habendi concionem per Celebrantem in Altare, in quo expositum est Sacramentum. Forte *Gavantus* rationem habuit expositionis faciendae initio spiritualium exercitationum. Quae tamen necessitas praedicandi ad Altare et infra Missam et non potius, hac expleta, ad latus quidem Presbyterii et prope Altare, sed non ad ipsum Altare? Mihi certe praefatus modus insinuatus a *Cavalerius* innixio doctrinae *Gavanti* inopportunus et minus decens videtur, quippe quia, si Concionator a cornu Evangelii stans in suppedaneo ad populum sermonem habeat, facile est, ut corporis gesticulatione et motu, terga quandoque vertat Sacramento, quod vitandum omnino est. Si breve aliquod soliloquium fieri velit ad excitandam populi devotionem erga Sacramentum, quod in Oratione quadraginta horarum Instructio non omnino reprobatur, dummodo Praesidum intercedat facultas, expediret maxime, ut id fieret a Sacerdote vel Diacono genuflexo in altero ex Altaris gradibus a cornu Evangelii, quod certe non multum afferret incommodi, quum hujusmodi soliloquia brevi expediantur, eo magis, quia, si adstantes sedere nequeunt et indecens est, ut stent pedibus, convenit etiam, ut Concionator genuflexus iisdem exemplo sit. Verumtamen vel prope Altare concio habeatur vel in alia Ecclesiae parte, semper cavendum est, ne detur occasio actibus a debito obsequio et reverentia alienis vel sit Sacramentum expositum pro Oratione quadraginta horarum vel pro alia qualibet occasione et causa, vel sit Ostensorium detectum vel velatum aut in throno emineat aut pateat velata Pyxis, aperto Tabernaculi ostiolo.

§. XXXIII.

»Le Chiese, ove sarà l'Orazione di quarant' ore, dovranno la sera stare aperte, fintanto che vi sarà popolo per orare, ma perchè non può darsi in ciò un ora determinata sì per la situazione di esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi circa le tre ore l'estate, e l'inverno ad ore cinque; s'avverte però, che anche a porte chiuse dovrà continuare l'Orazione; come s'è detto al numero IX., non dovendo mai essere interpolata l'Orazione di quarant' ore, come per Decreto della Sacra Congregazione de' Riti.«

1. Dum *Clemens PP. VIII.* Orationem quadraginta horarum primum instituit, expresse declaravit, eam velle perpetuam, quapropter quasdam jussit designari Ecclesias, in quibus: „Certis praefinitis diebus pia et salutaris quadraginta horarum Oratio celebretur, ea servata Ecclesiarum et temporum distributione, ut diu noctuque quavis hora, toto vertente anno, sine intermissione, Orationis incensum Domino dirigatur.“ Cohaerenter ad haec jubet *Instructio*, ut aperte pateant Ecclesiae januae quousque populus veneraturus SSmm. Sacramentum ad eam confluit. Neque tamen per integram noctem patere debent, claudendae sunt, dum populus deficit. Qua demum hora? Nequit certo determinari. Variarum anni tempestates, major minorque populi frequentia, Ecclesiarum distantia aliaque similes circumstantiae prudentibus Ecclesiarum Rectoribus aliquam regulam praebere poterunt. Hinc praesens sanctio non jubendo sed potius insinuando, quid pro temporum varietate magis expedire videtur, inquit: „si poterunt chiudere l'estate circa le tre ore, e l'inverno ad ore cinque.“ Etsi vero dum cessat aut multum immixtus est populi concursus, *Ecclesiae*

januae claudendae sint, non ideo tamen arcendi sunt illi, qui devotionis fervore moti adhuc in Oratione perseverare cupiunt vel hac de causa petunt ingressum in aliqua ex nocturnis horis. Id autem cauto fiat et non nisi illi admittantur, quorum explorata est religio ac pietas. Foeminis nullo modo, nulla ratione nulloque praetextu permittatur, sed tantummodo viris, qui, ut jam innui, non alio motivo, nisi religionis, permanere ibi aut ad orandum ingredi cupiunt, et hi ingredi et exire poterunt per aliquod internum ostium pro opportunitate claudendum vel reserandum. Id conforme est regulis *S. Caroli Borromaei*, quarum altera est: „Anchoré la notte si faccia Orazione, la Chiesa però non stia aperta, ma ciascuno picchi, e se gli apra e potranno andare ad orare non solo quei, che saranno del compartito fatto, ma altri ancora.“ Quoniam vero, ut vidimus ad §§. IX. et X., singulis horis tam diurnis quam nocturnis dari signum debet majoris campanae sonitu, haud falli puto, si existimo, nedum id fieri oportere, ut Ecclesiastici sibi in Oratione vicissim succedant, verum etiam ut et laici moneantur, si qui sunt, qui velint ad Ecclesiam accedere, ut ibi ad horam in Oratione persistent; quamobrem non eis est denegandus ingressus.

2. Tametsi in hac etiam parte Romae omnino servanda sit *Instructio*, ita ut pateant Ecclesiae fores viris aequae ac foeminis per aliquot primae noctis horas; non extenditur regula ad alias Ecclesias extra Urbem. Ordinarii locorum decernere debent, quod magis expedit, juxta locorum, temporum, personarum mores et circumstantias. Quod in magnis Urbibus licet, in quibus facile comparari possunt media, ne oriantur scandala et ne quid fiat cum offensione et perturbatione fidei, haud fieri et permitti convenit

in parvis Oppidis, in quibus talia media nequeunt adhiberi. Hinc in his magis congruit, ut, etiamsi Oratio sit perpetua, ingruentibus tamen tenebris, Ecclesiae januae claudantur. Ita jussit *Benedictus XIV.*, dum erat Bononiae Episcopus, non quoad Civitatem, sed quoad loca quaedam Dioecesis, nam intelligens, in quibusdam suae Dioecesis locis per quadraginta horas SSmm. Sacramentum exponi, atque Ecclesiae fores per integram noctem patere, eoque viros simul et mulieres confluere, omnino praecepit, ut post horam vigesimam tertiam cum dimidio claudantur. *Laud. Institut. 30. num. 24.*

3. Clausis Ecclesiae januis, non est propterea ab Oratione cessandum, nec Sacramentum intus Tabernaculum recludendum. Id non patitur *Instructio*, quae Orationem vult esse perennem et *Sac. Rit. Congregatio* definivit, ut opportune monet praesens sanctio. Ita in *Fossanen. die 7. Septembris 1658* edixit: „Non licere in Oratione quadraginta horarum reponere Augustissimum Sacramentum tempore noctis et contrariam consuetudinem esse abolendam.“ Tanto cum rigore perpetuitas Orationis servanda est, ut non defuerint aliquando, qui existimarent nec esse interpolandam triduo Passionis. Ideo „Sacerdos deputatus a Vicario ad conficiendum turnum Orationis quadraginta horarum in Urbe petiit: An Feria VI. in Parasceve sit prosequenda hujusmodi Oratio cum expositione Sacramenti, an vero abstinendum? et *Sac. Congregatio* mandavit omnino cessandum a mane Feriae V. usque ad mane Sabbati Sancti“, *die 12. Martii 1661*. Et bene quidem. Haud enim congruit triumphalis Sacrae Eucharistiae expositio iis diebus, in quibus, deficientibus Hostia et Sacrificio, Ecclesia versatur in tristitia, amaritudine et luctu. Quae ratio est, propter quam solemnitas Institutionis Sacramenti,